

сприймаємо шедеври української класичної літератури і замислюємося над вічними проблемами, які порушували письменники у своїх творах. Культурологічний концепт забезпечує пізнання справжньої глибини твору і є необхідною умовою літературної освіти учня і його літературної компетентності.

Література

1. Бондаревская Е.В. Педагогика : личность в гуманистических теориях и системах воспитания / Бондаревская Е.В. – Ростов-на-Дону, 1999. – 560 с.
2. Клочек Г.Д. Королева мистецтв – на задвірках освіти / Г.Д. Клочек // Дзеркало тижня. – 2007. – № 44 (673). – С. 14.
3. Петров І.Л. Культурологічні засади поняття «концепт» / І.Л. Петров // Культура народів Причорномор'я. – 2006. – № 82. – Т. 2. – С. 73–75.
4. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика. Напрями та проблеми : підручник / Селіванова О.О. – Полтава : Довкілля-К, 2008. – 712 с.
5. Степанов Ю.С. Константы : Словарь русской культуры / Степанов С.Ю. – М. : Академический Проект, 2001. – 990 с.
6. Теоретико-методичні засади вивчення літературних курсів за вибором у профільній школі / [кол. авт. : Т.О. Яценко, З.О. Шевченко, Г.Л. Бійчук та ін.]. – К. : Педагогічна думка, 2012. – 200 с.
7. Шевченко З.О. Загальнокультурний контекст вивчення української літератури у 8-9 класах на факультативних заняттях / З.О. Шевченко // Українська мова і література в школі. – 2013. – № 4. – С. 20–23.
8. Шевченко З.О. Література як складова художньої культури / З.О. Шевченко // Художня література в контексті світової культури. – 2012. – С. 16–29.

Стаття рекомендована до друку кандидатом пед. наук, провідним науковим співробітником лабораторії літературної освіти Інституту педагогіки НАПН України Шевченко З.О.

Стаття надійшла до редакції 5 липня 2014 року

УДК 378.016:811.111

Ольга Савчук

(м. Переяслав-Хмельницький, Україна)

РОЗВИТОК НАВИЧОК КРЕАТИВНОЇ ІНШОМОВНОЇ ПИСЕМНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

У статті розглядаються ефективні прийоми формування навичок реалізації писемного мовлення як креативного. Визначається доцільність застосування комунікативних опор як складової прийому фреймування, що породжує уявлення про структуру писемного повідомлення як результату власного продукування і формування ідей з елементами нестандартного мислення. Показано переваги використання описаного прийому серед низки інших. Розглядаються шляхи поглибленого застосування прийому фреймування, що створює передумови формування структурно-змістових компонентів текстової одиниці у свідомості студента.

Ключові слова: комунікативна компетенція, фреймування, креативність, композиційні опори, писемне мовлення, навички, мотивація, етапи письма.

В статье рассматриваются эффективные приемы формирования навыков реализации письменного сообщения как креативного. Определяется целесообразность использования коммуникативных опор как составной приема фреймирования, что порождает представления о структуре письменного сообщения как результата собственного продуцирования и формирования идей с элементами нестандартного мышления. Продемонстрированы преимущества использования описанного приема среди ряда других. Рассматриваются пути углубленного применения приема фреймирования, что создает предпосылки формирования структурно-содержательных компонентов текстовой единицы в сознании студента.

Ключевые слова: коммуникативная компетенция, фреймирование, креативность, композиционные опоры, письменная речь, навыки, мотивация, этапы письма.

The article explores effective ability forming strategies to realize creative writing. It determines expedience of using compositional patterns as a part of framing method that generates notions about a written message structure as a result of personal production and forming ideas with elements of non-standard thinking. It also reveals the advantages of employing the described strategy comparing to others. We also outline the ways of deep disposing the framing method providing the background of creating structural and meaning components of a text unit in a student's conscious.

Key words: *communicative competence, framing, creativity, compositional patterns, writing, skills, motivation, phases of writing.*

Успішна реалізація професійної діяльності випускником ВНЗ передбачає оволодіння цілої низки базових компетенцій [дет. див.: 2, с. 553]. Усі вони вимагають залучення фахових навичок і вмій, творчості, інновації, розуміння етичних цінностей, що здійснюється на тлі вміння планувати діяльність та скеровувати події задля успішної реалізації себе в обраній професійній галузі.

Упровадження типів завдань, що здатні виступити чинниками генерування і формування ідей, зокрема й у писемній комунікації, є одним із важливих шляхів вирішення цієї проблеми.

Попри значну увагу до зазначеної проблеми вітчизняних і зарубіжних науковців (у результаті розвідок яких розкрито прийоми, що ґрунтуються на інтеграції письма й читання з використанням технологій [10], комплекси вступних, супровідних і стилістичних вправ як частини підготовчого етапу до написання тексту [3, с. 229], досліджено вплив зовнішніх факторів на формування цієї навички, зокрема роль соціокультурної складової в реалізації комунікативного підходу [6], специфіку використання лінгвокогнітивних технологій [7] тощо), актуальним залишається питання пошуку креативних складових писемних практик, що оптимізують опанування навички писемної комунікації.

Спираючись на теоретичний і практичний доробок дослідників навчання письма, за мету пропонованої статті ми обрали розгляд ефективних прийомів інтенсифікації процесу оволодіння навичками іншомовної писемної комунікації студентами вищого навчального закладу. Завдання статті – дослідити найбільш ефективні прийоми навчання писемного мовлення та описати шляхи втілення прийомів на занятті англійської мови.

Письмо розглядається як спроба надати вербально-матеріальної форми нашим ідеям, явище, що ототожнюється з процесом мислення [8, с. 37]. Відтак, чи не найголовнішим вважається необхідність пояснити не як писати і якими засобами при цьому послуговуватися, а про що писати, тобто зосередитися на змістові писемного продукту, оскільки основна проблема полягає в тому, що студент не знає про що писати, як пов'язати думки і хронологічно вести виклад [8, с. 7–8].

Така закономірність відображена в трьох провідних принципах навчальної діяльності у викладанні іноземної мови у ВНЗ [4, с. 125]. Це: 1) мотиваційна достатність у навчанні; 2) практична реалізація комунікативних умінь та розвиток комунікативної компетенції; 3) розвиток автономії творчої навчальної діяльності. Ці принципи набувають практичного втілення завдяки таким видам діяльності як складання листів, розповідей, анотацій, написання розгорнутого плану тощо [1, с. 219]. Разом з тим, незважаючи на існування чисельних праць, підходів, прийомів, актуальним залишається питання пошуку складових процесу письма, що виявляє найвищу здатність до формування навички письма.

Розгляд цього питання засвідчує, що з-поміж існуючих підходів, здатних розширити уміння та навички студента ефективно здійснювати писемну комунікацію [3; 8; 11], найбільш продуктивними є такі, що пов'язані з креативністю, яка ототожнюється науковцями з продукуванням і формуванням ідей, а саме нестандартністю мислення [10, с. 37]. У викладанні іноземної мови у ВНЗ серед провідних принципів навчальної діяльності, окрім забезпечення мотиваційної достатності в навчанні та практичної реалізації комунікативних умінь і розвитку комунікативної компетенції, називають також розвиток автономії навчальної діяльності [4, с. 125]. Не викликає сумніву й доцільність урахування креативної складової в пошуку найбільш оптимальних підходів формування писемної навички. При цьому визначимо мету навчання іншомовного творчого письма у мовних ВНЗ, яку вбачаємо в розвитку у студентів іншомовної комунікативної компетенції в складності та єдності всіх її компонентів: лінгвістичної, соціолінгвістичної, прагматичної, предметної, формально-логічної та підпорядкованої паралінгвістичної компетенції [4, с. 62].

Як відомо, навчання письма відбувається в три етапи. На першому студенти навчаються виконувати підготовчі завдання, які сприяють удосконаленню вмій правильного використання лексичного інструментарію, стилістичних прийомів, граматичних форм та ін. Розвиток аналітичних умінь і навичок структурно-семантичної і лінгвістичної реорганізації тексту є метою другого етапу. Третій передбачає роботу над розвитком і вдосконаленням умінь складати іншомовний текст,

ураховувати аудиторію й те, як надати повідомленню цікавості й доступності. Найбільш адекватно ці етапи втілюються шляхом застосування прийому відомого як кластерування (*clustering strategy*), який допомагає пов'язати слова. Обрана тема записується по центру аркуша й обводиться колом. Асоціативні думки студенти передають словами чи фразами, які зосереджуються навколо теми, від якої до кожної з них проводяться лінії, утворюючи, врешті-решт, «павучка» [10, с. 38]. Студентам легко добирати спільні ідеї. При цьому розвиваються вміння логічної організації тексту.

Інший прийом, що пропонує автор, називається петлюванням (*looping strategy*). Він полягає у виборі студентами загальної теми та її письмовому викладі в межах п'яти хвилин. Потім студенти отримують завдання перечитати написаний фрагмент і виділити ключові слова. Студенти мусять зосередитися саме на цих виділених словах, а свій виклад зробити більш конкретним. За рахунок описаного прийому відбувається розвиток умінь доповнювати подробицями обрану тему.

Окрім того, вказується на ефективність застосування прийому мапування (*mapping strategy*) [10, с. 39], використання якого, на думку дослідниці, дозволяє розгортати теми образно, контролювати швидкість продукування необхідного матеріалу й написання. Цілком очевидно, що інтеграція всього комплексу прийомів дозволяє досягти бажаного результату у формуванні навички письма.

Якщо перші два етапи спрямовані переважно на вдосконалення вмінь з орфографії, техніки письма, добору правильних лексико-граматичних форм, інкорпорування образно-стилістичних засобів тощо, то особливої уваги заслуговує третій етап, що інтегрує підготовчу, власне творчо-писемну та післяписьмову фази. Оскільки саме перша фаза є корелятом творчо-мисленневих акцій, важливою є інтенсифікація процесу писемного мовлення на цій стадії формування навички письма.

Зупинимося детальніше на прийомі фреймування (*framing strategy*), який, на нашу думку, найбільш релевантний вищезазначеному і виявляє більшу здатність формувати у свідомості студента певну матрицю (відповідь на запитання «про що писати?»). Прийом фреймування передбачає використання частково завершеного опорного абзацу. Постійне використання фреймових завдань дає можливість студентам позбавитися залежності від слів, зазначених у фреймах. Такі завдання сприяють розвиткові навичок розташування інформації в логічній послідовності, вмінь виділяти головне і другорядне. Розвиток процесуальної мотивації дає можливість самовиразитися, самоствердитися засобами іноземної мови [10, с. 38]. Чи не найскладнішим у процесі побудови письмового текстового повідомлення від речення до надфразової єдності та поєднання останніх в одиниці вищих рівнів є швидке формування основної думки та її логічне розгортання. На наш погляд, ефективність застосування композиційних опор для стимуляції розумових функцій пошуку, категоризації, зіставлення в процесі навчання продукування нових письмових повідомлень, безумовно має очевидну практичну цінність, оскільки такі моделі тяжіють до категоризації і формалізації продукту розумово-мовленнєвої діяльності, дають змогу змоделювати письмові повідомлення різних жанрів без значних зусиль [5, с. 9].

Наведемо приклад створення письмового повідомлення за допомогою композиційної опори (рис. 1).

Як бачимо, у запропонованій композиційній опорі подано початки й закінчення логічно пов'язаних речень з низкою сполучників, сполучних слів і фраз. Слід наголосити студентам, що вони можуть замінити вказані сполучні слова на ті, які вони вважають більш доречними. Студентам пропонується «доукомплектувати» фрейм інформацією про те, як проходить студентський будній день (події, пов'язані з відвідуванням занять, виконанням домашніх завдань, зустрічами з друзями та відвідинами кафе під час великої перерви).

Подана композиційна опора складається з одного параграфа, у якому перше речення окреслює основну думку письмового повідомлення. До основних деталей описуваного параграфа віднесемо те, як починається день, як студент дістається аудиторії, що відбувається до та під час перерви, у другій половині дня і, нарешті, увечері. Студентам наголошується, що весь опис має бути наповнений кумедними ситуаціями та деталізованим описом подій. При цьому надається свобода у виборі як основних, так і другорядних подій, хронології їхнього розташування за умови забезпечення логічності і завершеності писемного повідомлення.

Перевагою описуваної форми роботи вважається створення високого рівня автономії студентів у викладі писемного повідомлення [10, с. 39], оскільки саме вона забезпечує справжню творчу діяльність, на якій ґрунтується креативне письмо, створюються умови для конкурентного середовища серед студентів, що заохочує до спроб максимально ефективно виразити себе як особистість і, безумовно, значно підвищує мотивацію. Відзначимо позитивний вплив вправ на фреймовій основі

в процесі розвитку вмінь оформляти текст, розвивати стилістичні вміння, забезпечувати змістовну, композиційну, структурну цілісність та завершеність кінцевого продукту писемної діяльності [3, с. 227]. Підкреслюємо, що відбувається формування необхідних умінь і навичок для успішної роботи над удосконаленням викладу писемного повідомлення англійською мовою і виробляється стратегія творчих текстів на етапах як власне письма, так і післяписьма та складаються структуровані уявлення про змістову будову тексту на дописьмовому етапі.

На наш погляд, доцільно поглибити фреймову основу змісту одного чи декількох абзаців певною кількістю речень, які б розгорталися в логічно пов'язаний структурно-семантичний ланцюг. Власне подане речення чи їхня сукупність є топікальним ядром, виходячи з якого студент вводить деталізуючу інформацію. Так, наприклад, у першому реченні (див. рис. 1) до описуваного початку робочого дня: *My day begins when*, можна долучити деталізуючу інформацію про умови за яких це відбувається, можливі обставини, що можуть створити перепони, настрої, чинники які б спричинили зміни настрою, погодні умови тощо. У такий спосіб не лише активізується лексико-граматичний матеріал, але, що важливіше, розширюючи одне речення до повного абзацу, не випускаючи при цьому з поля зору загальну структуру повідомлення, студент здійснює плавний перехід від етапу дописьма до етапу власне письма. Останній етап, що полягає у виконанні індивідуального завдання без підказок на основі загальної теми, виступить своєрідним тестом опанованої фреймової текстової структури. Таким чином, створюються передумови для корекції і поліпшення кінцевого писемного продукту.

Очевидно, що підготовчий етап до написання параграфа повинен супроводжуватися чіткими інструкціями й допомагати виробити стратегію написання творчого тексту, який дозволяє студентів інтегрувати мовні знання, подавати приклади різного мовного оформлення, збільшити рівень комунікативної компетенції та поглибити знання лексико-граматичного характеру, розвивати вміння створювати писемний дискурс соціального та публіцистичного характеру, застосовуючи різноманітні форми мовного оформлення.

У такий спосіб у свідомості студента не лише постійно втримується план-образ, власне стиснутий сюжет описуваного, що значно сприяє й швидкості, і якості побудови тексту, але й створюються умови для залучення значної кількості синонімів та заохочується вживання слів з одного синонімічного ряду, звертається увага на правильне вживання граматичних конструкцій, пунктуацію й орфографію.

One Day in the Life of a Student
<p>My day begins _____. That means I must get up _____ and _____. Breakfast is always _____ for me. I _____ and then bolt out the door to _____ to _____.</p> <p>The _____ to the university, I am _____. Things don't improve. As soon as I enter homeroom, _____.</p> <p>From _____, I _____ to _____, where _____. Until lunchtime I _____, with never enough time to _____. I look forward to lunch because _____. Unfortunately, even lunchtime gets _____ when _____.</p> <p>When afternoon classes roll around, I am _____ but _____. It isn't easy being _____. Finally, classes _____. It is time to _____.</p> <p>My evenings are spent _____. For in a few short hours, _____.</p>

Рис. 1. Приклад композиційної опори при застосуванні фреймового прийому

Таким чином, використання прийому фреймових структур значно покращує якість письмових повідомлень, допомагає уникнути незручностей, пов'язаних з недостатньою сформованістю механізмів продукування нових висловлювань на основі синтезованих, умінням їх відтворювати та трансформувати чи компресувати. На нашу думку, такий вид діяльності викликає жвавий інтерес з боку студентів, допомагає «зібратися з думками» і генерувати ідеї, спонукає до нестандартного мислення і компетентного спілкування письмово, робить навчальний процес свідомим, сприяє індивідуалізації навчання. Прийом фреймування дає можливість здійснити екстраполяцію готового письмового сценарію до свідомості студента. Поруч із цим варто вказати на додаткову здатність цього прийому активізувати вокабуляр студента.

Перспективою подальших наукових розвідок є встановлення ролі й місця, методичних особливостей застосування та власне специфіки комплексу вправ з використанням композиційних опор на етапі власне письма у ВНЗ.

Література

1. Ніколаєва С.Ю. Методика навчання англійської мови у середніх навчальних закладах : підручник / С.Ю. Ніколаєва, О.Б. Бігич. – К. : Ленвіт, 1999. – 320 с.
2. Никоненко Н.В. Створення відеопрезентацій як форма проектної роботи з іноземної мови для студентів немовних напрямів підготовки / Н.В. Никоненко // Матеріали міжнар. науково-практич. конф. Україна і світ : діалог мов та культур. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2013. – С. 553–555.
3. Станкевич Н. Розвиток писемного повідомлення у студентів-іноземців / Ніна Станкевич // Теорія і практика викладання української мови як іноземної : зб. наук. праць. – Львів, 2009. – Вип. 4. – С. 226–237.
4. Тарнопольський О.Б. Методика навчання студентів вищих навчальних закладів письма англійською мовою / О.Б. Тарнопольський, С.П. Кожушко. – Вінниця : Нова книга, 2008. – 288 с.
5. Тимчук К.М. Розвиток писемного мовлення в підручниках з іноземної (англійської) мови основної школи України початку ХХІ століття / К.М. Тимчук // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Україна і світ : діалог мов та культур». – К. : Вид. центр КНЛУ, 2013. – С. 586–587.
6. Хіценко Л.І. Роль соціокультурного компоненту в реалізації комунікативного підходу / Л.І. Хіценко // Мови професійної комунікації : лінгвокультурний, когнітивно-дискурсивний, перекладознавчий та методичний аспекти : матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції. 17 квітня 2014 р. НТУУ «КПІ». – К. : Кафедра, 2014. – С. 242–244.
7. Чорновол-Ткаченко О.О. Використання лінгвокогнітивних технологій в межах курсу «Англійська для науковців» [Електронний ресурс] / О.О. Чорновол-Ткаченко. – Режим доступу : <http://dspace.univer.kharkov.ua/bitstream/123456789/6514/2/11cooadn.pdf>.
8. Gallagher K. Write like this : teaching real-world writing through modeling and mentor texts / Kelly Gallagher. – Portland : Stenhouse Publishers, 2011. – 264 p.
9. Hymes D.H. On Communicative Competence / D.H. Hymes // Sociolinguistics : Selected Readings / ed. by J.B. Pride and J. Holmes. – Harmondsworth, U.K. : Penguin, 1972. – P. 269–293.
10. Sejnost R.J. Reading and Writing across content areas / Roberta J. Sejnost, Sharon Thiese. – [2nd ed.] – California : Corwin Press, 2007. – 265 p.

*Стаття рекомендована до друку
кандидатом філол. наук, доцентом кафедри іноземної філології і методики навчання
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди»
Летючою Л.П.*

Стаття надійшла до редакції 19 червня 2014 року